

Raviyaxon ISMOILOVA,
Urganch davlat universiteti o'qituvchisi
E-mail: ismoilovaraviyaxon@gmail.com

"Maktabgacha ta'lim metodikasi" kafedrasini mudiri dots. N.M.Quchqorova taqrizi asosida

MONTESSORINING JAHON MAKTABGACHA TALIM TIZIMINING RIVOJLANISHIGA QO'SHGAN HISSASI

Annotatsiya

Ushbu maqola Montessorining tarjimai holi, jahon maktabgacha ta'lim tizimining rivojlanishiga qo'shgan hissasi hamda uning maktabgacha talim tashkilotlarida qo'llaydigan o'yin va metodlari haqida.

Kalit so'zlar: Montessori, aqliy rivojlanish, pedagogika, Casa dei Bambini Montessori usuli, bolalar uyi, ijodiy pedagogika, psixologiya.

ВКЛАД МОНТЕССОРИ В РАЗВИТИЕ МИРОВОЙ СИСТЕМЫ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В этой статье рассказывается о биографии Монтессори, ее вкладе в развитие мировой системы дошкольного образования, а также об играх и методах, которые она использует в организациях дошкольного образования.

Ключевые слова: Монтессори, интеллектуальное развитие, педагогика, метод Монтессори Casa dei Bambini, детский дом, творческая педагогика, психология.

CONTRIBUTION OF MONTESSORI TO THE DEVELOPMENT OF THE WORLD PRESCHOOL SYSTEM

Annotation

This article is about Montessori's biography, her contribution to the development of the world preschool education system, and the games and methods she uses in preschool education organizations.

Key words: Montessori, intellectual development, pedagogy, Casa dei Bambini Montessori method, children's home, creative pedagogy, psychology.

Kirish. Nima uchun bu buyuk ayolning tarjimai holi biz uchun juda qiziq?

Har qanday usulni uning yaratilish tarixini bilmasdan turib uni bilish mumkin emas, yaratilish tarixi ijodkorning tarixidir. Mariya 1870-yil 31-avgustda Italiyaning Chiaravalle shahrida badavlat oilada tug'ildi. Mariyaning oilasi yoshligidan unga yaxshi ta'lim berish uchun qulay shart-sharoitlar yaratdi. Yosh qizning orzusi pediatrik kasbi edi. Mariya orzusi yo'lida gimnaziya tugatgandan so'ng, Rim universitetining tibbiyot fakultetiga o'qishga kiradi va ikki yil ichida tibbiyotni o'rganishga qattiq bel bog'laydi [1]. Lekin o'sha davrlarda Yevropa hozirgidek demokratik va ozodlikdan yiroq edi. Bu davrda Mariyaning ilm-fan yo'lida yuksaklikka erishishi juda qiyin masala bo'ldi. Ammo bunday yengib bo'lmaydigan to'siqlar ham Mariyani orzu sari intilish yo'lidan to'xtata olmadi.

Natijada 26 yoshida Mariya Montessori Italiyadagi birinchi ayol shifokori bo'ldi va universitet psixiatriya klinikasida dotsent bo'lib ishlay boshladi. U har kuni ushbu klinikada ishlagan va aqli zaif bolalarni kuzatgan Itard Jan Mari-Gaspard va Seguin Eduardning bolalar psixologiyasi va pedagogikasi bo'yicha asarlarini o'rgandi. Mariya asarlarni o'rganish jarayonida hayratlanarli xulosaga keldi: aqli zaif bolalarning muammolari tibbiyotning emas balki, pedagogikaning muammolaridir va ularni kasalxonada emas balki, bog'cha va maktablarda hal qilish kerak degan xulosaga keldi. Shu paytdan boshlab Mariya Montessorining taqdirida keskin burilish yasaldi va Mariya Italian pedagogikasiga yangilik kiritish bola qobiliyatini erta aniqlash va rivojlanishiga turtki berishning ilmiy asoslarini obdon o'rganadi va Italiyada ilk maktab "Casa dei Bambini" italyancha "Bolalar uyi" deb nomlanuvchi maktabni ochadi. So'ngra butun dunyoning Montessori pedagogikasiga bo'lgan qiziqishi yanada ortadi. Jumladan Rossiyada E.A. Xiltunenning

sa'y-harakatlari bilan Montessori maktablari ochildi [2]. So'ngra butun dunyoda "Montessor usuli" qo'llanila boshlandi. 1910-yilda Montessori o'zining "Montessori usuli" nomli kitobini nashr etdi va u darhol dunyoning 20 tiliga tarjima qilindi. Qisqa fursat ichida doktor Montessori nafaqat Italiyaning faxriga balki dunyodagi eng mashhur pedagogiga aylandi.

Adabiyotlar tahlili. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida Montessori metodikasidan foydalanish usulining kelib chiqish tarixi hamda Montessorining jahon maktabgacha ta'lim tizimiga qo'shgan hissasi va bolalarning intellektual rivojlanish ko'nikmalarini shakllantirish bilan bog'liq ishlar g'arb va MDH olimlarining tadqiqotlarida ancha keng yoritilgan.

Jumladan o'zbek olimlaridan; D.M.Djumanova, M.G'ulomjonova, D.Gafurova, N.Boboqulova, G.Berdialiyeva, F.Yusupova, Q.Hoshimov, S.Nishonova, F.Qodirova, T.Xurvaliyeva. Montessori usulini bolalarning erkin faoliyatiga intellektual qobiliyatlarining va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim asosida rivojlanishini o'z ilmiy ishlarida tadqiq qilishgan [4]. Uning pedagogik tizim 20-asrning birinchi choragida chet-el olimlaridan P. P. Blonskiy, V. V. Lermontov, E. I. Tixeeva, L. I. Chulitskaya, P. O. Efrussi, Yu. I. Fausek, E. N. Yanjul va boshqalar asarlarida keng o'rganilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada Montessorining tarjimai holi jahon maktabgacha talim tizimining rivojlanishiga qo'shgan hissasi hamda, uning maktabgacha ta'lim tashkilotlarida qo'llaydigan o'yin va metodlari muhokama qilindi. Xususan, "Akvarium", "Gullar", "Qal'a", "Elmarning katakli fili", "Teatr" o'yinlarning metodik xususiyatlari tavsiflanadi.

Tahlillar va natijalar. Taniqli olim va faylasuf Mariya Montessori bolalarning o'yinlarini kuzatish va o'yinlar

orqali bolalarning mustaqil va erkin fikirlashga o'rgatish g'oyasi asosida bolalarni tarbiyalashning yagona tizimini yaratdi. Har bir bola noyobdir va ular tug'ilishidan mustaqillikka erishish uchun harakat qiladi va biz kattalarning vazifasi ularning mustaqil bo'lishga yo'l ochib berishga yordam berishdir deya ta'kidlaydi Mariya. Montessori bog'cha va maktablari tarbiyachilarga bolalar bilan ishlash prinsipini o'rgatuvchi maktab va bog'chalardir, bundan tashqari ushbu bog'cha va maktablarda Montessori tomonidan ishlab chiqilgan bolalarni mustaqil fikrlash ko'nikmalarini va intellektni rivojlantirish uchun mo'ljallangan didaktik materiallardan foydalaniladi.

Montessori butun bir hayotini o'rganishga ilm olishga bag'ishladi, natijada Mariya sinovlar turli xil tajribalardan so'ng kelajak avlodga eng yaxshi va eng samarali, o'yin, metod va materiallarni tanlab qoldirdi. U hamma narsalarni so'nggi tafsilotlarigacha hisobga oldi. Mebelning qulayligi, joyini to'g'ri tashkil etish, qoidalar va tartibga rioya qilish, bolalarning yoshi barcha-barchasi uning e'tiboridan chetda qolmadi. Bugungi kungacha metodikaning tarafdorlari tomonidan ishlatiladigan "Oltin material Montessori" -o'yin va didaktik rivojlanish materiallari asosan zamonaviy o'yinchoqlar yaratilmoqda. Misol uchun,

zamonaviy bulmachalar, gilam ishlab chiqarish - buning hammasi Mariya Montessorining merosidir. Ular shaxsiyatning rivojlanishiga hissa qo'shadi, atrofingizdagi dunyoni bilish uchun o'zingizga yordam beradi, shuningdek, olingan bilim va ko'nikmalarni tartibga soladi. Yaxshi vosita mahoratini va hissiyotini rivojlantirishga e'tibor qaratgan holda, Montessori bolalarning ruhiy boshlanishini rivojlantirishga intildi, chunki uning fikriga ko'ra, bu to'liq, erkin va o'zini o'zi yetarli insonning asosidir.

Montessori o'yinlarni aniqroq tushunish uchun quyidagi misollar orqali ko'rib chiqamiz.

1. Akvarium

Bu o'yinni o'ynash uchun bizga kerak bo'ladi: rangli qog'oz, qaychi, elim, no'xat va loviya, rangli bo'yoqlar, cho'tka.

O'yinning bajarilishi moviy kartondan akvarium shakli kesib olinadi va unga oltin baliq, qisqichbaqa joylashtiriladi. Buning uchun biz qo'llarimizni mos rangdagi bo'yoqlar bilan bo'yab, ularni ko'k varaqda aks ettiramiz. Suv jonotlariga ko'z qo'shiladi rangli qog'ozdan kesilgan suv o'simliklari yopishtiriladi va akvariumning toshloq tubini yaratish uchun no'xat va loviyalardan foydalaniladi.

2. Gullar

Bu o'yinni o'ynash uchun bizga kerak bo'ladi: shishkalar, paxta tayyoqchalari, bo'yoqlar, plastilin.

O'yinning bajarilishi quloq tiqinlarini yarmiga bo'ling uchlaridagi paxtani turli rangdagi bo'yoqlarga botirib ularni

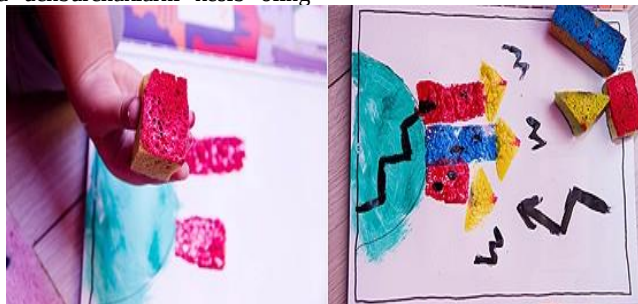
plastilin to'pi ichiga yopishtiring. Tayyor gulni shishka ustiga bog'lab qo'ying.

3. Qal'a

Bu o'yinni o'ynash uchun bizga kerak bo'ladi: bo'yoq, cho'tka va shimich. O'yinning bajarilishi turli o'lchamdagi shimichni to'rtburchaklar va uchburchaklarni kesib oling

so'ngra gubkalarni bo'yoqqa botirib oq qog'ozlarda tepalikdagi qal'ani rasmni hosil qiling,

4. Elmerning katakli fili

Bu o'yinni o'ynash uchun bizga kerak bo'ladi: yelim va rangli qog'oz.

O'yinning bajarilishi qog'ozga filni chizib rangli qog'oz varaqlarini mayda bo'laklarga bo'lish. Biz bo'laklarni

qog'ozda chizilgan filga yopishtiramiz, ko'p rangli qog'ozdan bir butun fil hosil qilamiz.

5. Teatr

Biz tez-tez qo'g'irchoq teatriga boramiz, lekin uyda o'z teatringiz bo'lishidan yaxshiroq narsa yo'q. Uyda teatrn yaratishda butun oila ishtirok etishi mumkin. Boshlash uchun bizga juda katta karton bo'lagi kerak. Kartonda biz tomni, yon minoralarni, derazalarni chizamiz. Istaganingizcha kesib oling va bezang. Oldida biz parda bo'lib xizmat qiladigan mato bo'lagini biriktiramiz.

Oq qog'ozda biz spektaklda bo'lishni xohlaydigan qo'g'irchoqlar - qahramonlarning naqshlarini chizamiz- bizda malika, shahzoda va ajdaho bor. Qo'g'irchoqlarni ranglang va kesib oling. Biz ularga tayoqlarni somonlarni orqa tomondan yopishtiramiz va ularni vertikal holda ushlab turish uchun mustahkamlaymiz. Montessori materiallari Mariyaning o'zi tomonidan yaratilgan va bugungi kungacha dolzarbdir. Ularning vazifasi chaqaloqning dunyo haqidagi hali ham bir-biridan farq qiladigan g'oyalarini tartibga solishdir. U o'z-o'zidan o'rganadi, xatolarga yo'l qo'yadi va ularni o'zi tuzatadi, ish jarayonida olingan bilimlarni tizimga soladi. Barcha o'quv buyumlari yog'och yoki matolardan yasalgan bo'lib, ular teginish uchun yoqimli va xilma-xildir.

Xulosalar. Yuqoridagilardan xulosa qilib aytish mumkinki Mariya Montessori pedagogik usulidan foydalanadigan ta'lim tashkilotni bolalarning kichik bir alohida sayyorasi bilan solishtirish mumkin bu yerda o'rnatilgan qoidalar mavjud va ruxsat berish uchun joy yo'q. Shu bilan birga bolalar o'zlarining his-tuyg'ularini va his-tuyg'ularini tushunishni mustaqillik va kundalik muammolarni hal qilish ko'nikmalarini egallashni o'rganadilar. Kichkina

odamning qobiliyatlarini rivojlantirishga hech kim va hech narsa xalaqit bermaydi. Tizim bolalar uchun shablonli faoliyatni taklif qilmaydi balki bolani harakatga undaydi va materiallarning katta tanlovini taqdim etadi. Montessori metodologiyasining asosiy xususiyati bola o'zining individual qobiliyatlarini ko'rsatishi mumkin bo'lgan va istaydigan maxsus rivojlanish muhitini yaratishdir. Montessori o'qituvchisining roli o'qitish emas, balki bolaning mustaqil faoliyatiga rahbarlik qilishdir.

Mariya Montessori pedagogik usulidan foydalanadigan ta'lim tashkilotni bolalarning kichik bir alohida sayyorasi bilan solishtirish mumkin, bu yerda o'rnatilgan qoidalar mavjud va ruxsat berish uchun joy yo'q. Shu bilan birga, bolalar o'zlarining his-tuyg'ularini va his-tuyg'ularini tushunishni, mustaqillik va kundalik muammolarni hal qilish ko'nikmalarini egallashni o'rganadilar. Kichkina odamning qobiliyatlarini rivojlantirishga hech kim va hech narsa xalaqit bermaydi.

Tizim bolalar uchun shablonli faoliyatni taklif qilmaydi, balki bolani harakatga undaydi va materiallarning katta tanlovini taqdim etadi. Bolaning irodasi intellektual qobiliyatlari Montessori g'oyalariga ko'ra, tabiiy qonuniyatlarga asoslanib rivojlanadi. Pedagogning asosiy vazifasi bolaga to'liq erkinlik va mustaqillik berib, bu qonunlarga aralashmaslik va buzmaslikdir. Bolaga tartib, itoatkorlik va tashkilotchilik istagi xosdir. Pedagog bu intilishni qo'llab-quvvatlashi va rivojlantirishi, uni yo'q qilmasligi kerak.

ADABIYOTLAR

1. Монтессори М. Научная педагогика. В 2-х томах. – М.: «Образовательные проекты», «Речь», «Сфера», 2014. – С. 528.
2. Т. Л. Горностай (Брест, Беларусь) Н. А. Степанова (Магнитогорск, Россия) “История и развитие субъектно-деятельностного подхода м. монтессори в дошкольном образовании” Научный журнал С 56-57
3. Djumanova D.M. “Bola shaxsiga yondashuv” «Zamonaviy ta'lim» ilmiy- amaliy, ommabop jurnali, 2012 yil, 1-son. 50-53b.
4. “Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”. 2017-yil 30-sentabr, 5198-sonli farmoni. - Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.
5. Афанасьева Т.И. Учить по Монтессори (из опыта работы). – М.: МЦМ, 1996. –С. 48.
6. Berdaliyeva G. Montessori pedagogikasining 10 qoidasi. Ma'rifat. T.2.10.2018
7. Lyubina, G. Montessori Harmonik Atmosfera G. Lyubina “Maktabgacha ta'lim.” fg?0 2000. - No 11. - B.47-52.
8. 404 / Про педагогику Марии Монтессори (mariamontessori.ru)